

Makale Türü/ Article Type	Başvuru Tarihi/ Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published Date
Araştırma Makalesi	13.04.2025	14.06.2025	30.06.2025

Azerbaycan'ın D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na Üyeliği: Süreç ve Etkiler

Azerbaijan's Membership in the D-8 Economic Cooperation Organization: Process and Impacts

Aytekin ZEYNALOVA*

Özet

19 Aralık 2024'te Mısır'ın Kahire şehrinde gerçekleştirilen D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın 11. Zirvesi'nde Azerbaycan'ın oybirliğiyle üyeliğe kabul edilmesi, ülkenin uluslararası arenadaki diplomatik başarısını pekiştiren önemli bir gelişme olmuştur. Bu makalenin amacı, Azerbaycan'ın D-8 üyeliğinin gelecekteki etkilerini ve bu üyeliğin Azerbaycan ile diğer üye ülkeler arasındaki ilişkilerde yaratacağı fırsatları incelemektir. Ayrıca, Azerbaycan'ın Türkiye ile olan stratejik ortaklık bağlarını daha da güçlendiren bu adımın, ülkeler arasındaki askeri, ekonomik, diplomatik ve kültürel entegrasyonu nasıl hızlandıracığına dair bir analiz sunulmaktadır. Araştırma, Azerbaycan'ın D-8 üyeliği ile küresel açılımlarını ve ekonomik kalkınmasını nasıl pekiştirdiğini, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve işbirliği açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Bu çalışma, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin "bir millet, iki devlet" ilkesine dayalı gelişimini ve D-8'in gelecekteki rolünü anlamak adına büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, Azerbaycan'ın D-8 ile olan üyeliği, bölgesel entegrasyon ve küresel işbirliği perspektifinden yeni fırsatlar yaratmaktadır. Bu kapsamda yapılan analiz, bölgesel güvenlik ve ekonomik kalkınma açısından D-8'in gelecekteki etkilerini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Teşkilatlar, Azerbaycan, D-8 Teşkilat, İşbirliği, Ekonomi

Abstract

On December 19, 2024, at the 11th Summit of the D-8 Economic Cooperation Organization held in Cairo, Egypt, Azerbaijan was unanimously accepted as a member, marking a significant development that reinforces the country's diplomatic success on the international stage. The purpose of this paper is to examine the future impacts of Azerbaijan's membership in the D-8 and the opportunities this membership will create in the relations between Azerbaijan and other member countries. Furthermore, this step, which strengthens Azerbaijan's strategic partnership with Turkey, is analyzed in terms of how it will accelerate military, economic, diplomatic, and cultural integration between the two countries. The research highlights how Azerbaijan has solidified its global outreach and economic development through D-8 membership, as well as the importance of the organization in terms of regional security and cooperation. This study is crucial for understanding the development of Azerbaijan-Turkey relations based on the "one nation, two states" principle and the future role of the D-8. Additionally, Azerbaijan's membership in the D-8 creates new opportunities from the perspective of regional integration and global cooperation. The analysis conducted in this context clearly demonstrates the future impacts of the D-8 on regional security and economic development.

Keywords: International Organizations, Azerbaijan, D-8 Organization, Cooperation, Economy

* Doç.Dr., Bakü Devlet Üniversitesi, Gazetecilik Fakültesi, Uluslararası İletişim ve Enformasyon Politikası Bölümü, phd.aytekinzeynalova@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9737-1072

Atıf/Cite: Zeynalova, A. (2025). "Azerbaycan'ın D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na Üyeliği: Süreç ve Etkiler", Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, ss. 177-192.

Giriş

Uluslararası teşkilatlar, küresel düzeyde siyasi, ekonomik ve kültürel iş birliklerini kurumsal bir zemine oturtturarak devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle kalkınma odaklı yapılar, üye ülkeler arasında bilgi, teknoloji ve kaynak paylaşımını teşvik ederek sürdürülebilir büyümeye katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, D-8 gibi teşkilatlar, benzer kalkınma düzeyine sahip ülkeler arasında ekonomik dayanışmayı artırmayı ve küresel sistemde daha adil bir yer edinmeyi hedeflemektedir. Söz konusu teşkilatlar, çok taraflı diplomasi aracılığıyla hem bölgesel istikrarın güçlendirilmesine hem de küresel yönetim süreçlerine alternatif yaklaşımlar sunulmasına olanak tanımaktadır.

D-8 teşkilatı Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzeni içerisindeki şartlar doğrultusunda, Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkeleri bir araya getirme amacıyla ekonomik iş birliği temelli kurulmuştur (Mercan, 2021). D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı 8 Müslüman ülkeyi bir araya getirmiştir. Teşkilatın temeli, Türkiye'nin girişimi ve Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya ve Pakistan'ın işbirliğiyle 22 Ekim 1996'da İstanbul'da düzenlenen Kalkınma İşbirliği Konferansı'nda atılmıştır. Teşkilat, 15 Haziran 1997'de İstanbul'da 8 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla gerçekleşen zirvede resmen ilan edilmiştir. Sekreteryası İstanbul'dadır.

D-8'in temelleri, Ekim 1996'da dönemin başbakanı Necmettin Erbakan'ın davetiyle bu ülkelerin temsilcilerinin katılımıyla İstanbul'da düzenlenen "Kalkınmada İşbirliği Konferansı"nda atıldı (BBC News Türkçe, 2017). Buradaki temel hedef Güneydoğu Asya'dan Afrika'ya kadar ülkeler arasında işbirliği yaratmaktır. Söz konusu konferansta Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan'dan temsilciler katılmıştı. Bu konferans D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilat'ının kurulması yolunda ilk adımdı. Teşkilat, ancak bir dizi hazırlık toplantısının ardından, 15 Haziran 1997'de İstanbul'da düzenlenen devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla gerçekleştirilen zirvenin ardından kabul edilen İstanbul Deklarasyonu ile resmen kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır.

D-8 düşüncesinin temelinde, Erbakan'ın "İslam Birliği" vizyonu yer almaktadır. Erbakan, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni küresel düzende, Müslüman ülkelerin birlikte hareket ederek daha etkili bir aktör haline gelmeleri gerektiğini savunmuştur. D-8'in bayrağında yer alan altı yıldız, bu oluşumun altı temel ilkesini temsil etmektedir:

- Savaş değil, barış
- Çatışma değil, diyalog
- Çifte standart değil, adalet
- Üstünlük değil, eşitlik
- Sömürü değil, işbirliği
- Baskı ve tahakküm değil, insan hakları, hürriyet ve demokrasi (BBC News Türkçe, 2017).

D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın hedefleri kademeli olarak üye ülkelerin dünya ekonomisindeki konumlarını geliştirmek, ticaret ilişkilerini çeşitlendirerek yeni fırsatlar yaratmak, uluslararası karar alma süreçlerine katılımı artırmak ve daha yüksek bir yaşam standardı sağlamaktır.

Teşkilatın Azeraycana uluslararası alanda ekonomik, sosyal ve siyasal süreçleri etkileme ve bu alanlarda yakın katılım imkânı sağlayacağı beklenmektedir. Azerbaycan,

teşkilata üye olarak D-8 ile birlikte sömürgeciliğe, adaletsizliğe ve çifte standartlara karşı mücadele etme imkânına sahip olacağını belirtmektedir. Azerbaycan, bu konularda uluslararası toplumda ortaya çıkan bu bloğun aktif bir üyesi olarak potansiyelini ortaya koyabilecektir. Bu, organizasyona yeni deneyimler, bakış açıları ve yeni bağlantılar getirebilecektir. Azerbaycan'ın Avrupa ile Asya'nın birleştiği stratejik bir bölgede yer aldığını göz önünde bulundurarak, bu teşkilata üyeliğin ikili, çok yönlü kalkınma için geniş fırsatlar yaratacağı söylenebilmektedir. Yeni bir teşkilata üye olmak, yeni fırsatlar, bağlantılar ve işbirlikleri için yeni bir fırsattır. Bu avantajların karşılıklı olarak faydalı olması beklenmektedir.

Aynı zamanda D-8'e üyelik, Azerbaycan - Türkiye ittifakının daha da güçlenmesinin örneği olarak değerlendirilebilir. Bu ittifakla ortaya çıkan ve ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından önemli sayılan adımlar olan birçok yatırım ve projelerin iki ülke için büyük fayda sağlayacağı belenmektedir.

1. D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Tarihi ve Hedefleri

İlk zirvesini 1997 yılında İstanbul'da gerçekleştiren D-8 Teşkilatı, sonraki yıllarda sırasıyla Mart 1999'da Dakka, Şubat 2001'de Kahire, Şubat 2004'te Tahran, Mayıs 2006'da Bali, Temmuz 2008'de Kuala Lumpur, Temmuz 2010'da Abuja, Kasım 2012'de İslamabad, Ekim 2017'de yeniden İstanbul'da ve Nisan 2021'de Bangladeş'in ev sahipliğinde, Covid-19 salgını nedeniyle çevrim içi formatta 10. zirvesini gerçekleştirmiştir. Teşkilat, Aralık 2024'te ise 11. zirvesini Mısır'ın başkenti Kahire'de yapmıştır (Efesoy ve Yılmaz, 2024).

D-8 üç kıtayı kapsamaktadır. Gayri Safi Yurt İçi Hasılası 4 trilyon ABD dolarının üzerindedir. Aynı zamanda 130 milyar dolarlık bir ticaret hacmine sahip olup, üye ülkelerin nüfusları dünya Müslümanlarının %60'ını oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda D-8'in ekonomik açıdan da büyük bir potansiyele sahip olduğu anlamına gelmektedir. Beklentilere gelince, bunların ilki ekonominin çeşitlendirilmesidir. D-8 ülkeleri bu alanda birlikte çalışarak hammaddeye dayalı ürünlere olan bağımlılığı azaltma ve üretim, teknoloji ve hizmetlere odaklanma fırsatına sahip olmaktadır. D-8 ülkelerinin toplam nüfusu 1 milyarı aşıyor. Bu da elbette onlar için çok büyük bir pazar potansiyeli yaratmaktadır. Bu ülkeler, ürünlerini dünya pazarına ihraç ederek sermayelerini önemli ölçüde artırma imkânı elde etmektedirler (Qocayev, 2024). D-8 ülkelerinin hem İslam coğrafyası hem de dünya genelinde büyük bir öneme sahiptir. D-8'in ana faaliyet alanlarına bakıldığında ise, tarım ve gıda güvenliği, ticaret, ulaştırma, sanayi ve enerji olup, sağlık ve turizm alanlarında da çalışmalar yapılmakta olduğu görülmektedir (Yener ve Karanfil, 2025: 105-117).

Bu alanda dönüşümün hız kazandığı bir dönemde, söz konusu kuruluşun üyeleri, e-ticaret ve teknoloji alanının yarattığı fırsatları kapsamlı bir şekilde inceleyerek hem ek gelir elde etme hem de bu alanda deneyim paylaşımında bulunma imkânına sahip olmaktadır. Diğer ülkelerle işbirliği D-8 üye ülkeleri için bir önceliktir. Genel olarak bakıldığında, yenilenebilir enerji alanında çok sayıda üye ülkenin büyük potansiyeli bulunmaktadır. D-8, özünde siyasi bir unsur olan savaş yerine, barış ilkesini öncelikli hedef olarak tanımlamaktadır. Teşkilatın "savaş değil, barış" ilkesi, üye ülkelerle ve onların uyguladığı bölgesel ve küresel politikalarla doğru orantılıdır. Kurumun "çatışma yerine diyalog" ilkesi, üye ülkelerle ve onların uyguladığı bölgesel ve küresel politikalarla doğru orantılıdır. Başka bir deyişle, dünyadaki hemen hemen tüm hegemonik devletlerin aksine D-8 ülkeleri, siyasi arenadaki en derin anlaşmazlıkların ve pozisyon farklılıklarının dahi diyalog, müzakere ve tartışmalar yoluyla çözülmesini açıkça ve aktif bir şekilde desteklemektedir. D-8 teşkilatı sömürüyü kesin bir dille reddetmekte ve ülkeler arasında derin siyasi ve ekonomik

işbirliğinin kurulmasını desteklemektedir. Amacı ve hedefi esas olarak yakın işbirliği veya ortaklık kurmaktır.

Dış ticaret, D-8 ülkeleri açısından öncelikli alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, "D-8 Üyesi Ülkeler Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması" 13 Mayıs 2006 tarihinde imzalanmıştır. Zaman içinde, Bangladeş ve Mısır dışındaki altı ülke, ticari engelleri azaltmayı amaçlayan bu anlaşmaya taraf olmuştur. Temmuz 2016 itibarıyla ise söz konusu anlaşmanın yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. D-8 ülkeleri arasında dış ticarete en açık ülke ise Malezya olarak değerlendirilmektedir (Saray, 2019: 171-188).

D-8 ülkeleri, işbirliği çerçevesinde birbirlerinin kaynaklarından yararlanma taraftarıdır. Küresel ölçekte baskı yerine, ayrımcılık değil, demokrasi ve hukuk eşitliği ilkelerini esas alan D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, 8 Müslüman ülkeyi bir araya getirmektedir. D-8'in küresel hedeflerinden biri de üye ülkeler arasındaki ticaret engellerini ortadan kaldırmak ve doğrudan yatırımı teşvik etmektir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının ortak kullanımında geniş bir potansiyele sahip olan D-8 ülkelerinin bu alandaki iş birliğini artırmaları, özellikle tükenmekte olan enerji kaynaklarına olan bağımlılıklarını önemli ölçüde azaltacaktır. Amaçlanan hedeflere ulaşılması halinde D-8 diğer gelişmekte olan ülkeler için gerçek anlamda olumlu bir örnek teşkil edecektir.

Azerbaycan'ın potansiyeliyle bu yolda önemli katkılar sağlayacağı kuşkusuzdur. 19 Aralık 2024, Azerbaycan'ın bağımsızlık tarihinde uluslararası diplomatik başarıların bir diğer dönüm noktası olarak anılmaktadır. D-8 üyeliği Azerbaycan için diplomatik bir zaferdir. Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, ülkenin bugün hızla gelişen, sosyo-politik istikrarını sürdüren, yüksek ekonomik göstergelere ulaşan ve dünya kamuoyunun teveccühünü kazanan ülkelerden biri olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Adaleti, uluslararası hukukun norm ve ilkelerini öncelikli hedef olarak belirleyen Azerbaycan, D-8'in temel ilkelerinin korunması ve teşkilat içindeki iş birliğinin daha da derinleştirilmesinde önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

Küresel Müslüman nüfusun yaklaşık %60'ını temsil eden ve önemli bir ekonomik potansiyeli barındıran "İslam Sekizlisi" yani D-8 Teşkilatı'na Azerbaycan'ın katılımı, ülkenin uluslararası alanda artan etkisinin ve kendisine duyulan güvenin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, bölgesel güvenliğin, istikrarın ve refahın sağlanması ile karşılıklı çıkar temelinde işbirliğinin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle ekonomi, ticaret, ulaşım, iletişim ve benzeri birçok stratejik alanda ilişkilerin güçlendirilmesi, bu sürece önemli katkı sağlayacaktır. Tarihsel olarak Doğu ile Batı arasında bir köprü işlevi gören, İslam dünyasının önde gelen kültürel, dini ve medeniyet merkezlerinden biri olan Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, aynı zamanda İslam ülkeleri arasındaki dayanışmanın pekişmesine, İslami değerlerin evrensel düzeyde yayılmasına ve İslamofobiyle mücadeleye anlamlı destek sunacaktır.

Son olarak, D-8 Teşkilatı'nın karşı karşıya olduğu en temel sorunlardan biri olan zayıf kurumsal yapısı ele alınacak ve "yeniden kurumsallaşma" başlığı altında bu yapının güçlendirilmesine yönelik çeşitli öneriler değerlendirilecektir. Mevcut kurumsal yapının yetersizliği, üye devletler arasındaki ilişkilerde teşkilatın etkin rol üstlenmesini sınırlamaktadır. Bu nedenle, daha sağlam ve işlevsel bir kurumsal yapı oluşturulması, D-8'in gelecekteki başarısı açısından kritik bir öneme sahiptir (Mercan, 2021).

Kuruluşun önümüzdeki dönem hedefleri, "2020-2030 Yol Haritası" adlı belgede açıkça ortaya konmuştur. 2021 yılında açıklanan "2020-2030 D-8 10 Yıllık Yol Haritası" kapsamında, üye ülkeler önümüzdeki on yıl içinde aralarındaki ticaret hacmini toplam

ticaretlerinin en az %10'una çıkarmayı hedeflemişlerdir. Ancak 2024 itibarıyla bu oran yalnızca %6,6 seviyesindedir. Son zirvede, bu hedefe ulaşılabilmesi için D-8 Tercihli Ticaret Anlaşması'nın güncellenmesi gerektiği ifade edilmiş; özellikle anlaşmaya konu olan ürünlerin sayısının artırılması ve çeşitlendirilmesi yönünde somut adımlar atılmasının önemine dikkat çekilmiştir (Demir, 2024).

2. Azerbaycan'ın D8'e Üyelik Süreci

Azerbaycan bugün İslam dünyasının önde gelen gelişmekte olan ülkelerinden biridir. Onun dünyevi, hukuki değerlere bağlılığı ve barış ilkelerine bağlılığıyla öne çıkan Azerbaycan, aynı zamanda manevi bağlılık duyduğu ülkelerle iş birliğini de sürdürmektedir (Turan, 2017). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, D-8 Teşkilatı'nın etki alanını genişletmek ve daha güçlü bir yapı oluşturmak amacıyla yeni üye ve ortaklara açık olunması gerektiğini ifade etmiştir. Erdoğan, Endonezya Cumhurbaşkanı'nın bu yöndeki çağrısını desteklediğini belirterek, son yıllarda önemli gelişmeler kaydeden Azerbaycan'ın D-8'e katılımıyla teşkilatın daha da güçlendiğini vurgulamıştır. Konuşmasında, "Kardeş Azerbaycan'a D-8 ailemize hoş geldiniz diyorum" ifadelerine yer vermiştir (İletişim Başkanlığı, 2024).

Pakistan Cumhuriyeti Başbakanı Şahbaz Şerif: "Kardeş Azerbaycan'ı alkışlıyorum. Sekizli'nin yeni üyesi olarak aramıza hoş geldiniz. Değerli kardeşim Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in liderliğinde Azerbaycan'ın, Sekizli Grup'un hedeflerinin hayata geçirilmesinde çok önemli bir rol oynayacağına inanıyorum" (Memmedov, 2024).

Mısır Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdulfettah el Sisi: "Dost Azerbaycan Cumhuriyeti'ni kutluyorum. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin oybirliğiyle D-8 teşkilatına üye seçilmesi nedeniyle tebrik ediyorum. Azerbaycan'ın adaylığına gösterilen net destek, teşkilata üye olan her bir ülke ile olan güçlü dostluk ve işbirliği ilişkilerimizin, birliğimizin ve dayanışmamızın bir göstergesidir" (Oxu.az, 2024).

Başbakan Ali Asadov: "Günümüzde yaşanan çatışmalar ve siyasi gerginlikler ortamında, geniş bölgemizde güvenliğin, istikrarın sağlanması ve karşılıklı yarar sağlayan iş birliğinin geliştirilmesi büyük önem taşıyor. Bu bağlamda Azerbaycan, jeopolitik konumu, geniş ekonomik potansiyeli ve modern ulaşım altyapısıyla güvenilir bölgesel merkezlerden biri olarak kendini kanıtlamıştır". Ayrıca Azerbaycan, bir dizi uluslararası kuruluşa başarıyla başkanlık etmenin yanı sıra, küresel sorunları çözmeye katkıda bulunduğunu söyledi: "Ülkemizin, BM'den sonra dünyanın en büyük kuruluşu olan Bağlantısızlar Hareketi'nin 4 yıldır dönem başkanlığını yürütmesi ve dünyanın en prestijli organizasyonlarından biri olarak kabul edilen COP29'un başkanlığını üstlenmesi, Azerbaycan'ın uluslararası toplumda giderek artan etkisinin açık göstergeleridir" (Mahabbatoghlu, 2024).

Sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Görüşmede Erdoğan, Azerbaycan'ın D-8 üyeliğinin hayırlı olması temennisinde bulunmuş; ayrıca Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış sürecini yakından takip ettiğini ifade etmiştir. Erdoğan, kalıcı bir barışın sağlanması durumunda Güney Kafkasya'nın uzun vadeli istikrar ve refaha ulaşacağına dair beklentilerini de dile getirmiştir (Yeni Şafak, 2024).

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan'ın D-8 teşkilatına kabulüyle ilgili sosyal medya hesaplarından yaptığı paylaşımda böyle yazmıştır: "Bugün, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (D-8) Kahire Zirvesi'nde, Azerbaycan'ı teşkilata üye olarak kabul eden Türkiye, Pakistan, Mısır, İran, Endonezya, Malezya, Nijerya ve Bangladeş devlet ve hükümet

başkanlarına şükranlarımı sunuyorum. Azerbaycan'ın adaylığına verdiğimiz destek, bu ülkelerle olan samimi dostluğumuzun ve işbirliğimizin bir göstergesidir. Türkiye'nin girişimiyle kurulan D-8 teşkilatı yaklaşık 30 yıldır faaliyet gösteriyor ve ilk kez genişleme kararı almıştır. Bu bizim için gurur verici. Meslektaşlarıma, Azerbaycan'ın diğer ülkelerle birlikte, teşkilatı daha da geliştirmek ve İslam dayanışmasını güçlendirmek için elinden gelen her türlü çabayı göstereceğini temin ederim" (Aliyev, 2024).

Kısa bir hatırlatma yapmak gerekirse, Türkiye'nin dönem başkanlığını yürüttüğü G20 Zirvesi kapsamında, küresel ekonomiye yön veren gelişmeler 15-16 Kasım 2015 tarihlerinde Antalya'da ele alınmıştır. Zirveye, üye ve davetli ülkelerin devlet başkanları, başbakanları ve ilgili bakanları katılmış; dünya ekonomisindeki güncel sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirmek ve yeni kararlar almak amacıyla bir araya gelmişlerdir (Yazıcı ve Tutar, 2015: 30-43). Türkiye, bu toplantıya sadece bir üye olmayan ülkeyi özel konuk olarak davet edebilirdi ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan'ı bu etkinliğe davet etmiştir. Bu, Azerbaycan-Türkiye kardeşliğinin ve dostluğunun bir kez daha açık bir örneğidir (Prezident.az, 2017). 20 Ekim 2017 tarihinde İstanbul'da, gelişmekte olan sekiz ülkenin oluşturduğu Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (D-8) "İşbirliği Yoluyla Fırsatları Artırmak" temasıyla 9. Zirvesini gerçekleştirmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetiyle, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev özel konuk olarak zirveye katılmıştır. İlham Aliyev, D-8'in 9. Zirvesinde yaptığı konuşmada, "Azerbaycan D-8 üyesi olmamasına rağmen Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın beni bu etkinliğe davet etmesine minnettarım" ifadelerini kullanmıştır (Prezident.az, 2017).

Daha sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan'ın D-8 üyeliğine seçilmesi dolayısıyla Türkiye, İran, Mısır cumhurbaşkanları ile Pakistan Başbakanı'na teşekkür mektupları gönderdi. Azerbaycan uluslararası ilişkilerini güçlendirmeye devam ediyor. Özellikle küresel ve bölgesel teşkilatlar çerçevesinde yürütülen doğru politika, Azerbaycan'ın siyasi, ekonomik, ulaştırma-enerji potansiyelinin ortaya çıkarılmasında doğrudan ve önemli rol oynamakta, bu hamle aynı zamanda Azerbaycan'ın güvenilir bir ortak olarak statüsünün güçlenmesine de ciddi bir katkı sağlıyor. Örneğin Azerbaycan, gelecek yılın ilk yarısında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın başkanlığını üstlenecek. 17 Aralık 2024 tarihinde Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı Dışişleri Bakanları Konseyi'nin 7. toplantısı sanal ortamda gerçekleştirilmiş olup, Azerbaycan 2024-2026 dönemi için teşkilatın başkanlığına seçilmiştir. Bu gerçekler, resmi Bakü'nün artık geniş bir coğrafyada ilkeli bir ortak ve müttefik olarak algılandığını gösteriyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Başbakanı Ali Asadov: "Azerbaycan'ın D-8'e üye olması teşkilatın faaliyetlerine yeni bir dinamik kazandıracaktır. Azerbaycan, jeopolitik konumu, geniş ekonomik potansiyeli, stratejik geçiş noktaları ve gelişmiş ulaşım altyapısıyla D-8 çerçevesindeki iş birliğinin derinleşmesine önemli katkı sağlayacaktır. Azerbaycan teşkilat açısından sadece ekonomik alanda değil, aynı zamanda güvenlik, istikrar ve karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin geliştirilmesi açısından da stratejik öneme sahiptir" (Musavat, 2024).

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Türkiye'nin menfaatleri aynı zamanda bizim menfaatlerimizdir. Güvenliğimiz, çıkarlarımız ve geleceğimiz ortaktır. Orta Doğu'da tamamen yeni bir tablo ortaya çıktı ve burada güçlü bir Türkiye etkisi belirleyici olacaktır. Biz de bu güçlü Türkiye'nin yanında yer alıyoruz." şeklinde açıklamada bulunmuştur (TRT Avaz, 2025).

Azerbaycan, G20, Münih Güvenlik Konferansı, Davos Ekonomik Forumu, Avrupa Siyasi Topluluğu, Bağlantısızlar Hareketi, Türk Devletleri Teşkilatı gibi birçok platformun saygın üyeleri listesinde yer alıyor. Cumhurbaşkanı'nın geleceğe yönelik çeşitli vizyonları, etkili kurumlar, düşünce kuruluşları ve dünya liderleri tarafından memnuniyetle karşılanıyor. Bu nedenle Azerbaycan'ın gücüne ve sözüne olan inanç ve güven her geçen gün artmaktadır.

Bakü'de düzenlenen COP29 iklim konferansında. 196 ülkeden 80'e yakın cumhurbaşkanı ve hükümet başkanının katılımıyla gerçekleşen oturum kapsamında Azerbaycan'ın küresel Kuzey ile küresel Güney'i bir araya getiren önemli bir aktör olarak rolünün tanınması, iklim değişikliğiyle mücadelede daha önce tartışmasız konularda tarihi kararların alınmasına yol açmıştır (Zeynalova ve Orujov, 2025: 330-341).

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: "Birçok kişi buna Bakü'nün başarısı diyor, ben de buna katılıyorum. Zira taraflar yaklaşık 10 yıldır karbon piyasası konusunda bir anlaşmaya varamamış, COP'un ilk günlerinde başarıya ulaşılmış, karbon piyasasına ilişkin Paris Anlaşması'nın 6. maddesi konusunda anlaşmaya varılmıştı. Bu çok büyük bir başarıydı ve herkes bundan memnundu. Yani on yıldır üzerinde uzlaşılamayan konu Bakü'de çözüme kavuşturuldu. Elbette COP'un ana konularından biri de finansman konusuydu. 1 trilyon dolar civarında beklentiler olduğunu biliyorum ama bu tamamen gerçek dışı bir rakamdı. Başarımız, önümüzdeki yıllar için planlanan miktarın üç katına çıkarılması oldu" (Prezident.az, 2025).

Bir diğer önemli husus ise Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in röportajında ayrıca Azerbaycan'ın İslam ülkeleriyle ilişkilerine ve İslam dayanışmasına katkılarına değinmiş olması ve bugün Azerbaycan'ın Türkiye, İran, Mısır, Pakistan, Endonezya, Orta Asya cumhuriyetleri ve diğer Müslüman ülkelerle verimli siyasi, diplomatik ve ekonomik ilişkilere sahip olmasıdır. Bakü'nün son yıllarda İslam ülkeleriyle dostluk ve işbirliğini güçlendirme politikası ile İslam dinini taşıyan devletleri bir araya getirme çabaları hak ettiği takdiri görmektedir. Bu bağlamda, Azerbaycan'ın geçen yıl sonu itibarıyla Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın D-8 formatına kabul edilmesi ve böylece teşkilatın saflarının kuruluşundan bu yana ilk kez genişlemesi, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in bu yönde yaptığı çalışmalara yönelik en yüksek takdir olarak değerlendirilmelidir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: "İlk genişleme kararının ardından Azerbaycan kabul edilen üye oldu. Elbette bu, ülkemizin itibarını ve uluslararası toplumdaki rolümüzü gösteriyor. D-8, Müslüman ülkeleri birleştiren en büyük teşkilattır. Nüfusu bir milyarı aşan ve Müslüman ülkelerin ekonomilerinin % 60'ını oluşturan bir teşkilattır. Bu teşkilatın gayri safi yurt içi hasılasını ele aldığımızda 5 trilyon doların üzerindedir. Dünyada 60'a yakın Müslüman ülke var ve Azerbaycan yeni üye olarak seçildi. "Elbette bu bizim için hem büyük bir onur hem de büyük bir sorumluluk" (Prezident.az, 2025).

Azerbaycanın D-8 teşkilatı çerçevesinde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getireceği söylenebilmektedir. Bakü, uzun zamandır İslam dünyasını temsil eden ülkelerle iyi ilişkiler içerisinde. Filistin, Pakistan, Cezayir ve diğerleri Azerbaycan'dan dostça yardım almışlar. Şimdi sıra Suriye'de. Beşşar Esad rejiminin devrilmesinden sonra Suriye'de istikrar ve Azerbaycan her zaman olduğu gibi güvenliğin sağlanmasında birinci rolü oynayan Türkiye'nin yanındadır. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev röportajında bu noktaya değinerek şunları söyledi: "Resmi Bakü, Türkiye'nin Suriye sınırında terörün sona ermesini istiyor. Dolayısıyla Türkiye'nin menfaati neyse bizim de menfaatimiz odur. Güvenliğimiz aynı, çıkarlarımız aynı, geleceğimiz aynı ve bu konuya hem Ortadoğu'da hem

de aynı anda Avrupa'da belli ölçülerde değindik ve bambaşka bir durum ortaya çıkıyor. Ve burada güçlü Türkiye faktörü kilit rol oynayacak. Biz de Türkiye'nin yanındayız. Bu da gücümüzün daha da artacağı anlamına geliyor. Avrupa'dan Asya'ya, Güney Kafkasya'dan Hazar Havzası'na kadar uzanan geniş coğrafya başlı başına ciddi bir jeopolitik unsurdur. Askeri güç, siyasi güç, ekonomik potansiyel, birlik ve beraberlik. Bugün dünyanın hiçbir yerinde Türkiye ile Azerbaycan kadar birbirine bağlı ülkeler göremezsiniz" (Prezident.az, 2025).

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev arasındaki kardeşlik ilişkisi o kadar güçlüdür ki, masalarda kurulan bütün oyunları bozmaktadırlar. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 8 Ocak'ta Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'le telefon görüşmesinde, iki ülke arasındaki ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve küresel meseleler hakkında görüş alışverişinde bulundular. Elbette Bakü-Ankara ilişkileri diğer İslam ülkelerine de örnek olmalıdır. Azerbaycan bu yönde ilkeli adımlar atmaktadır. Azerbaycan Güney komşusu İran'la ilişkilere de özel önem vermektedir. Bu ilişkiler hem ikili düzeyde hem de uluslararası düzeyde inşa edilmektedir.

3. Azerbaycan'ın D'8 e Üye Olması: Vaatler ve Fırsatlar

Azerbaycan'ın D-8'e üyelik başvurusu 2024 yılı başında açıklanmıştı. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 19 Şubat 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ni ziyareti sırasında yaptığı konuşmada, Azerbaycan'ın teşkilata üyelik başvurusunu bizzat destekleyeceğini belirtmiştir: "D-8 üyeleri arasında bu yönde girişimlerde bulundum, bulunmaya da devam edeceğiz. Ülkemizin teşkilata üye olmasından da anlaşılabileceği üzere Türkiye, geçen süreçte verdiği sözü tutmuş, Azerbaycan'ın koyduğu hedefe ulaşması için elinden gelen her türlü çabayı göstermiştir" (Prezident.az, 2024). Buradan da anlaşılmaktadır ki Azerbaycan ve Türkiye "bir millet, iki devlet" felsefesini sürdürmektedirler.

Azerbaycan'ın D8'e üyeliği açısından, Azerbaycan'ın İslam dünyasının başlıca kültürel, dini ve medeniyet merkezlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Bu husus dikkate alındığında Azerbaycan'ın teşkilata üye olması, İslam dayanışmasının güçlendirilmesi ve değerlerinin korunması açısından son derece faydalıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasının ardından belirlenen öncelikli görevlerden biri, etkili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak ve giderek bu kuruluşlara aktif üye olmaktır. Bugün bağımsız bir devlet olarak Azerbaycan'ın dünyada nüfuz kazanan uluslararası bölgesel teşkilatlara aktif olarak katılmaktadır. BM, AGİT, İslam Konferansı Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Türk Devletleri Teşkilatı, Bağlantısızlar Hareketi ve daha birçok teşkilatın üyesi olan Azerbaycan, uluslararası ilişkiler sisteminin önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir (Respublika.az, 2024).

Azerbaycan Milli Meclis Ekonomi Politikası, Sanayi ve Girişimcilik Komitesi Üyesi Vugar Bayramov'a göre; teşkilata üyelik Azerbaycan'a yeni pazarlara erişim imkânı sağlamaktadır: "Teşkilatın gelişmekte olan ve büyük pazarları kapsadığını, aynı zamanda Azerbaycan'ın petrol dışı sektördeki iş birliğine ilgi duyduğunu dikkate almak gerekiyor. Bu doğrultuda Azerbaycan, söz konusu ülkelere ve dünya pazarına daha fazla ürün ihraç etme çabasıdadır. Elbette D-8 üyeliği ihracat pazarının çeşitlendirilmesi açısından çok önemlidir. Öte yandan bu durum hem ulaştırma hem de lojistik alanında iş birliği imkânlarını güçlendirecektir. Zira Orta Koridor'un genişletilmesi, yeni koridorların devreye alınması, "Batı-Doğu", "Kuzey-Güney" ve diğer istikametlerde ulaşım koridorlarının geliştirilmesi, daha fazla yük taşınması yönündeki tartışmaların dikkate

alınması gerekmektedir. Bu durum Azerbaycan'ın ulaştırma koridorlarına daha yakından katılmasını ve uluslararası yük taşımacılığında daha fazla gelir elde etmesini sağlayacaktır. Bu aynı zamanda ürünlerini farklı pazarlara daha uygun maliyetle ve kısa sürede tanıtmaya fırsatı anlamına gelmektedir" (Musayev, 2024).

D-8, dünya çapında büyük ekonomik potansiyele sahip bir teşkilat olarak tanınmaktadır. Üye ülkelerde yaklaşık 1,1 milyar insan yaşamaktadır. Sekiz ülkenin ekonomisi yaklaşık 3,8 trilyon dolar büyüklüğündedir. Uzman değerlendirmelerine göre, üye ülkeler sahip oldukları kaynakları tam olarak değerlendirerek karşılıklı ticaret cirosunu kısa sürede 500 milyar dolara çıkarabilirler (Memmedov, 2024). Zira D-8'in ekonomi, ticaret, ulaştırma, savunma sanayi, eğitim, tarım ve diğer alanlardaki ilişkilerinin geliştirilmesi açısından büyük bir potansiyeli bulunmakta olup, üye ülke sayısının artırılması ve ulusal para birimleriyle karşılıklı ticaret yapılması teşkilatın etkin faaliyetlerine ek bir ivme kazandıracaktır.

D-8 teşkilatı üç kıtaya yayılmaktadır;

4 trilyon doların üzerinde Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya sahiptir;

130 milyar dolarlık dış ticaret hacmine sahiptir;

Üyelerinin nüfusu dünya Müslümanlarının %60'ını oluşturmaktadır.

Bir diğer önemli nokta ise D-8 formatında yer alan iki ülkenin, Türkiye ve Endonezya'nın aynı zamanda G20 üyesi olmasıdır. Format üyeleri ayrıca, üç aşamalı bir kalkınma stratejisinin uygulanmasını öngören 2020-2030 D-8 10 Yıllık Yol Haritası adlı bir belgeyi de kabul etmiştir. Uluslararası hukukun norm ve ilkelerini öncelikli hedef olarak belirleyen Azerbaycan, D-8'in temel ilkelerinin korunması ve teşkilat içindeki iş birliğinin daha da derinleştirilmesinde önemli rol oynayacağını söylemek mümkündür.

D-8 formatının Azerbaycan açısından stratejik önemi nedir?

1. Formatın kapsadığı coğrafyayı göz önünde bulundurursak, D-8 sıralarına dâhil olmak, geniş bölgede güvenliğin, istikrarın, refahın ve karşılıklı fayda sağlayan işbirliğinin tesis edilmesini garanti altına almak demektir.

Azerbaycan'ın D-8 sıralarına katılması, bölgesel güvenlik, istikrar ve refah bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu teşkilat çerçevesinde üye ülkeler arasında ekonomik, ticari ve yatırım işbirliğinin geliştirilmesi, bölgede sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal refahın teşvik edilmesine olanak sağlayacaktır. Azerbaycan'ın stratejik coğrafi konumu ile gelişmiş ulaşım altyapısı, D-8 kapsamında ticaret ve lojistiğin daha hızlı işlemesine imkân tanırken, enerji kaynakları ile transit potansiyeli, Azerbaycan'ın teşkilat içindeki rolünü pekiştirecektir. Ayrıca, uluslararası ekonomik işbirliğinin güçlenmesi, ekonomik entegrasyon yoluyla ülkeler arası karşılıklı bağımlılığı artırıp çatışma risklerini azaltmaktadır. Netice itibarıyla, Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, bölgede güvenlik, istikrar ve refahın pekiştirilmesine stratejik katkı sağlayacaktır.

2. D-8 üyeliği, ekonomik ve ticari, ulaşım, iletişim ve diğer önemli alanlarda bağlantıların geliştirilmesi bakımından hayati önem arz etmektedir.

Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, ülkenin ekonomik, ticari, ulaşım ve iletişim alanlarındaki bağlantılarının güçlendirilmesi açısından stratejik bir değere sahiptir. Bu üyelik, Azerbaycan'ın bölgesel ve uluslararası ticaret ağlarına daha sıkı entegre olmasına olanak tanıyarak, yabancı yatırım çekilmesini ve ihracat potansiyelinin genişlemesini hızlandıracaktır. Azerbaycan'ın gelişmiş ulaşım altyapısı – Bakü-Tiflis-Kars demiryolu,

Kuzey-Güney ve Orta Koridor gibi uluslararası projeler D-8 ülkelerine yeni lojistik olanaklar sunacak, yük taşımacılığının hacmini artıracaktır. Aynı zamanda, bilgi ve iletişim teknolojilerinde işbirliği imkânları genişleyerek dijital ekonominin gelişimine ve yeniliklerin uygulanmasına ivme kazandıracaktır. Böylece, Azerbaycan'ın D-8'e katılımı, ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlendirilmesine, ulaşım-lojistik sisteminin modernizasyonuna ve bilgi-iletişim sektörünün gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

3. Azerbaycanın D-8 üyeliği, bir kez daha Azerbaycan'ın günümüzde hızla gelişen, sürdürülebilir, toplumsal ve siyasi istikrara sahip, yüksek ekonomik göstergelere ulaşan ve dünya kamuoyunun beğenisini kazanan bir devlet haline geldiğinin daha geniş coğrafyada tanındığını kanıtlamaktadır.

Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, ülkenin küresel ölçekte itibarının artması ile uluslararası ekonomik sisteme entegrasyonunun bir göstergesidir. Ülkenin hızla gelişen ekonomisi, siyasi istikrarı ve stratejik coğrafi konumu, Azerbaycan'ın güvenilir bir ortak olarak kabul edilmesini sağlamaktadır. Son yıllarda hayata geçirilen reformlar neticesinde, Azerbaycan sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmış, enerji sektöründe stratejik projeleri hayata geçirmiş ve petrol dışı sektörün gelişimine yönelik politikalar izlenmiştir. Uluslararası teşkilatlar ve yabancı yatırımcılar, Azerbaycan'ın makroekonomik göstergelerini olumlu değerlendirmekte, bu da ülkeye olan güvenin artmasına neden olmaktadır. D-8 üyeliği, Azerbaycan'ın küresel ekonomik ilişkilerini güçlendirerek, sürdürülebilir kalkınma modelinin dünya kamuoyu tarafından tanındığını ve yüksek ekonomik göstergeleriyle bölgenin önemli aktörlerinden biri haline geldiğini teyit eder.

4. Jeopolitik konumu, geniş ekonomik potansiyeli, stratejik transit noktaları ve gelişmiş ulaşım altyapısıyla bölgesel merkezlerden biri olarak öne çıkan Azerbaycan'ın, üyelik teşkilatının yapısını daha da pekiştireceğine dair büyük bir inanç vardır.

Azerbaycan'ın jeopolitik konumu, geniş ekonomik potansiyeli, stratejik transit noktaları ve gelişmiş ulaşım altyapısı, ülkenin bölgesel ve küresel ekonomik sistemde önemli bir aktöre dönüşmesini şartlandırmaktadır. Stratejik coğrafi konumu sayesinde Azerbaycan, Doğu ile Batı, Kuzey ile Güney arasında ticaret ve enerji taşımacılığının temel transit ülkelerinden biri rolünü üstlenmektedir. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu, Kuzey-Güney ve Orta Koridor gibi küresel lojistik projeler, ülkenin transit olanaklarını daha da artırmaktadır. Bu unsurlar, Azerbaycan'ın D-8 çerçevesinde işbirliğini güçlendirerek, teşkilatın ekonomik ve ticari ilişkilerini daha geniş coğrafyaya yaymasına katkı sağlayacaktır. Böylece, Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, teşkilatın stratejik önemini artırarak, küresel ekonomik sistemdeki rolünü pekiştirecek ve bölgesel entegrasyonu güçlendirecektir.

5. Tarih boyunca Doğu ile Batı arasında köprü rolü oynamış; İslam dünyasının temel kültürel, dini ve medeniyet merkezlerinden biri olarak kabul edilen Azerbaycan'ın D-8'e üyeliği, İslam dayanışmasının pekiştirilmesine ve islamofobiyle mücadeleye önemli katkılar sunabilir.

Azerbaycan, İslam dünyasında çok kültürlülük ve hoşgörü geleneğinin korunmasına katkıda bulunan ülkelerden biri olarak, bu teşkilat çerçevesinde islamofobiyle mücadelede de aktif rol oynayabilir. Aynı zamanda, ülkenin ekonomik gelişimi ve uluslararası itibarı, D-8 kapsamında ekonomik ve sosyal entegrasyonu güçlendirecektir. Böylece, Azerbaycan'ın bu teşkilata katılımı, İslam dünyasında karşılıklı anlayışı pekiştirecek; kültürel ve dini değerlerin korunması ile küresel ölçekte islamofobiyle mücadelenin güçlenmesine kayda değer katkılar sunacaktır.

Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, uluslararası ekonomik işbirliği alanındaki rolünü güçlendirerek, bölgesel ve küresel entegrasyona yeni olanaklar sunmaktadır. Stratejik coğrafi konumu, gelişmiş ulaşım altyapısı ve ekonomik potansiyeli sayesinde ülke, teşkilatın ekonomik ve ticari ilişkilerine önemli katkılar sağlayacaktır. Aynı zamanda, Azerbaycan'ın İslam dayanışmasının pekiştirilmesi ile islamofobiyle mücadeledeki rolü, kültürel ve dini değerlerin korunmasına destek vermektedir. Ülkenin sürdürülebilir kalkınma modeli ve siyasi istikrarı, uluslararası itibarını artırmakta ve D-8 çerçevesinde işbirliği olanaklarını genişletmektedir. Bu üyelik, Azerbaycan'ın ekonomisini çeşitlendirmesine, yabancı yatırım çekilmesine ve ticari ilişkilerini güçlendirmesine olanak tanıyarak, hem ulusal çıkarlarına hem de küresel işbirliğinin gelişimine önemli katkılar sunmaktadır.

Sonuç

Teşkilatın faaliyetleri çerçevesinde bugüne kadar çeşitli ticaret anlaşmaları imzalanmıştır. Çünkü teşkilatın temel hedefleri ihracatı artırmak, bölgesel ekonomik kalkınmayı sağlamak ve sürdürülebilirliği sağlamaktır. İşte bu hedeflere doğru atılan adımlar sayesinde yukarıda belirtilen hedeflere kısmen de olsa ulaşılmıştır. Ama tabi ki bu teşkilatın da kendi içinde bazı riskleri vardır. Zira bu ülkelerin birçoğunun siyasi ve ekonomik yaptırımlara tabi olması, burada aynı zamanda iç siyasi gerginlik yaratmaktadır. Bunun ekonomik kalkınmaya da etkisi vardır. Dikkat çeken en önemli husus ise D-8 teşkilatının 1996'da kurulduğundan bu yana ilk kez genişlemekte olmasıdır. Başka bir deyişle Azerbaycan, teşkilatın kuruluşundan bu yana üye olan ilk ülkedir.

Teşkilatın şu an dokuz üyesi vardır. Azerbaycan, sadece ekonomik kalkınmasına değil, aynı zamanda genel olarak Müslüman dünyasında diyalogun ilerletilmesi ve geliştirilmesine, İslam kültürünün dünyada yaygınlaştırılmasına da önemli katkılarda bulunmuş bir devlettir. Azerbaycan'ın Müslüman ülkeler arasındaki liderliği giderek belirginleşmektedir. Azerbaycan'ın D-8 üyeliği ülkenin diplomatik ve ekonomik başarılarının zirvesidir. Bu, Azerbaycan'ın uluslararası işbirliğine, ekonomik entegrasyona ve barışa olan bağlılığının bir göstergesidir. Azerbaycan, D-8 üyesi olarak hem teşkilata hem de İslam dünyasına küresel düzeyde önemli katkılar sağlamaya devam edecektir. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in stratejik vizyonu sonucunda Azerbaycan, sadece bölgesel değil, küresel alanda da nüfuzunu giderek güçlendiriyor.

Azerbaycan'ın D-8 üyeliği, olumlu bir gelişmedir. Bununla birlikte, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki güçlü diplomatik bağlar ve Zengezur Koridoru'nun artan stratejik önemi, Azerbaycan'a dış etkilerden bağımsız olarak bölgesel iş birliğine daha etkili katkı sağlama fırsatı sunabilmektedir. Azerbaycan'ın dış politikası, çok yönlü stratejilerle şekillenmekte ve bölgesel dengelerde bağımsız hareket etme kapasitesine sahiptir.

Türkiye ve Azerbaycan ilişkilerine baktığımızda ise tarihsel, kültürel ve dini ortaklıklarıyla birbirine yakın iki ülke olup, bu ortaklıklarını bölgesel düzeyde daha geniş bir iş birliği alanına dönüştürebilme potansiyeline sahip olduklarını söyleyebilmekteyiz. Azerbaycan, D-8 ülkelerinin büyük çoğunluğuyla hem ikili ilişkilerde hem de uluslararası teşkilatlar bünyesinde yüksek verimlilikle ilişki içindedir. Ülkenin D-8 üyeliğiyle bu işbirliği daha da güçlenecektir. Ülkemiz de teşkilatın karşılıklı işbirliği potansiyelini etkin bir şekilde kullanacaktır.

Son dönemde neokolonyalizme karşı sesini yükselten ülkeler arasında Azerbaycan da yer almaktadır. Üyesi olduğu teşkilatın ilkelerinden biri de sömürgecilik değil, adil düzendir. Bu ilkede Azerbaycan'ın ve üyesi olduğu teşkilatın genel yaklaşım ve bakış açısı

artık aynıdır. Bu aynı zamanda teşkilata üyeliğin Azerbaycan'ın barış, adalet, güvenlik, refah, ekonomik ve ticari ilişkiler, iş birliği, güvenlik ve demokrasiyi ön planda tutan yeni bir dünyanın inşasındaki rolünü daha da artıracığı anlamına gelmektedir.

Teşkilat, ülkenin uluslararası alanda ekonomik, sosyal ve siyasal süreçleri etkileme ve bu alanlarda yakın katılım sağlama olanağını sağlayacaktır. Azerbaycan, teşkilata üye olarak sömürgeciliğe, adaletsizliğe ve çifte standartlara karşı D-8 ile birlikte mücadele etme imkânına sahip olacaktır. Bu tür konularda Azerbaycan, uluslararası toplumda ortaya çıkan bu blogun aktif bir üyesi olarak potansiyelini ortaya koyabilmektedir. Bu, organizasyona yeni deneyimler, bakış açıları ve yeni bağlantılar kazandırabilmektedir. D-8, üç kıtayı temsil eden ülkelerden oluşmaktadır. Azerbaycan'ın aynı zamanda Avrupa ile Asya'nın bulunduğu bir bölge olduğu düşünüldüğünde, bu teşkilata üyelik ikili, çok yönlü kalkınma için geniş bir platform yaratmaktadır. Yeni bir teşkilata üye olmak, yeni fırsatlar, bağlantılar ve işbirlikleri için yeni bir fırsattır. Bu avantajların karşılıklı olarak faydalı olması beklenmektedir.

Sonuç olarak, bu adım, iki ülkenin liderliğinde, D-8'in etkisini artırarak, ekonomik ve diplomatik ilişkilerin daha verimli hale gelmesini sağlayabilmektedir. Belki daha önemlisi, Türkiye ve Azerbaycan'ın liderliğinde gelişen projeler, bölgesel kalkınmayı hızlandırırken, tüm İslam dünyası için güçlü bir dayanışma ve iş birliği ortamı da oluşturabilir. Bu şekilde, Filistin, Karabağ ve Kıbrıs gibi kritik meselelerde güçlü bir dayanışma sergilenerek, bölgedeki diğer İslam ülkeleriyle daha derin iş birliği bağları kurulabilir. Bu dayanışma ve işbirliği, sadece ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda bölgesel barış ve güvenliği sağlama adına da önemli bir strateji oluşturacaktır.

Kaynakça

- Aliyev, I. [@azpresident] (2024). "Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: D-8 Üyeliğine İlişkin Paylaşım [Tweet]", Twitter, <https://x.com/azpresident/status/1869772378861089016>, (Erişim Tarihi: 08.01.2025).
- BBC News Türkçe (2017). "Necmettin Erbakan'ın Fikir Babası Olduğu D-8 Nedir?", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-41693289>, (Erişim Tarihi: 05.01.2025).
- Demir, M. (2024). "D-8 Teşkilatı 11. Zirve Toplantısı'ndan Geriye Kalanlar", Türkiye Araştırmaları Vakfı (TAV), <https://turkiyearastirmalari.org/2024/12/24/yayinlar/analiz/d-8-teskilati-11-zirve-toplantisindan-geriye-kalanlar/>, (Erişim Tarihi: 06.01.2025).
- Efesoy, C. ve Yılmaz, M. Ş. (2024). "D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, 27'nci Yılında Çalışmalarını Sürdürüyor", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/d-8-ekonomik-isbirligi-orgutu-27nci-yilinda-calismalarini-surduruyor/3249791>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- İletişim Başkanlığı (2024). "Cumhurbaşkanı Erdoğan, D-8 Zirvesi'nde Konuştu", <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-d-8-zirvesinde-konustu>, (Erişim Tarihi: 08.01.2025).
- Qocayev, İ. (2024). "D-8 Teşkilatına Üyelik Bir Kez Daha Şunu Gösteriyor ki...", Sherg.Az, <https://sherg.az/siyaset/284889>, (Erişim Tarihi: 05.01.2025).

- Mahabbatoghlu, G. (2024). "D-8 Üyeliği: Bir Başka Diplomatik Başarı ve Azerbaycan'ın Uluslararası Prestijinin Arttığını Gösteren Bir Gösterge", https://www.elibrary.az/docs/qazet/qzt2024_8412.pdf, (Erişim Tarihi: 08.01.2025).
- Mammadov, R. (2024). "Haftalık Program", You Tube, <https://www.youtube.com/live/85hq4ZsyrTY?si=1Q0o-MUrUdI1wCkq>, (Erişim Tarihi: 06.01.2025).
- Mercan, M. V. (2021). "D 8 ve Geleceği", İNSAMER, https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/dosya_4010-1.pdf, (Erişim Tarihi: 06.01.2025).
- Musavat (2024). "Azerbaycan'ın Bir Sonraki Diplomatik Zaferi - D-8 Teşkilatına Üyelik", Yeni Musavat Gazetesi, https://musavat.com/news/azerbaycanin-novbeti-diplomatik-qelebesi-d-8-teskilatina-uzvluuk_1129438.html, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Musayev, T. (2024). "D-8 - Azerbaycan İçin Yeni Pazarlar", Modern.az, <https://modern.az/analitika/499831/d8-teshkilati-azerbaycan-uchun-yeni-bazarlar-ved-edir/>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Oxu.az (2024). "Azerbaycan Cumhurbaşkanı Mısırlı Mevkidaşını Tebrik Etti", <https://oxu.az/tr/siyasett/azerbaycan-cumhurbaskani-misirli-mevkidasini-tebrik-etti>, (Erişim Tarihi: 08.01.2025).
- Prezident.az (2017). "İlham Aliyev, İstanbul'da Düzenlenen D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilat'ının 9. Zirvesi'ne Özel Konuk Olarak Katıldı", <https://president.az/az/articles/view/25590>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Prezident.az (2024). "İlham Aliyev ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Genişletilmiş Bir Görüşme Gerçekleştirdi", <https://president.az/az/articles/view/64291>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Prezident.az (2025). "İlham Aliyev Yerel Televizyon Kanallarına Röportaj Verdi", <https://president.az/az/articles/view/67871>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Respublika.az (2024). "Azerbaycan'ın D-8 Üyeliği Bir Başka Diplomatik Başarıdır", <https://respublika-news.az/az/news/azerbaycanin-d-8-e-uzvluuyu-novbeti-diplomatik-ugurdur>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Saray, M. O. (2019). "D-8 Ekonomileri, Dış Ticaret Desenleri ve Türkiye İçin Önemi: İhracat ve İthalat Yoğunluğu Endeksiyle Bir Değerlendirme", Current Research in Social Sciences, 5(2), 171-188. <https://doi.org/10.30613/curesosc.627642>
- TRT Avaz (2025). "İlham Aliyev: Türkiye'nin Çıkarına Olan Bizim De Çıkarımızdır", <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/ilham-aliyev-turkiyenin-cikarina-olanlar-bizim-de-cikarimizadir/677e237553029cfa6d477555>, (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Turan, A. (2017). "Azerbaycan İslam Dünyasının En Etkili Ülkelerinden Biridir", https://www.elibrary.az/docs/qazet/qzt2017_4011.htm, (Erişim Tarihi: 09.01.2025).
- Yazıcı, E., ve Tutar, K. (2015). "G20 Antalya Zirvesi: Liderler Bildirgesi Bağlamından L20 Perspektifi", Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(10), 30-43.

Yener, Y., ve Karanfil, M. (2025). "D-8 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ülkelerinin İhracat Performansının Lojistik Performansına Etkisi", Parion Akademik Bakış Dergisi, 4(1), 105-117.

Yeni Şafak (2024). "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'e D-8 Telefonu", <https://www.yenisafak.com/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-azerbaycan-cumhurbaskani-aliyev-e-d-8-telefonu-4665189>, (Erişim Tarihi: 10.01.2025).

Zeynalova, A. ve Orujov, U. (2023). "Azerbaycan'ın COP29'da Yükselen Uluslararası Rolü ve Stratejik Katkıları", Etkileşim, 15, 330-341. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2025.8.15.294>

Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması / Contribution Rates and Conflicts of Interest

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Yazar Katkıları	Bu çalışma tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.	Author Contributions	This study was prepared with a single author.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

Extended Summary

The historical development and operational domains of the D-8 Organization for Economic Cooperation are regarded as a significant example of international economic integration. The fundamental objective of the organization is to deepen economic relations among member states, enhance mutual trade volumes, improve the investment climate, and promote sustainable development. In addition to facilitating economic, commercial, and technological advancement among its members, the D-8 aspires to become an influential actor in the global economic system. Within this framework, the primary goals of the organization include the diversification of national economies, the assurance of energy security, and the development of transportation and infrastructure.

Azerbaijan's accession to the D-8 constitutes a strategic move that enhances its visibility and influence within international economic platforms. This membership offers Azerbaijan significant opportunities to broaden its economic relations, increase trade volumes, and attract new investment flows. The country's geostrategic location, abundant natural resources, and advanced transportation and logistics infrastructure position it to play a more active role in both regional and global economic systems. Moreover, Azerbaijan's path toward sustainable economic growth—supported by modern industrial and agricultural sectors—strengthens the prospects for mutually beneficial cooperation with other D-8 member states.

Azerbaijan's membership in the D-8 is also aligned with the country's long-term development strategies, offering both economic and diplomatic advantages. First, the deepening of trade and economic relations under this framework could lead to the implementation of significant economic policies, including the harmonization of customs and tariff regimes and the establishment of free trade zones. These measures would facilitate Azerbaijani producers' access to D-8 markets, thereby strengthening the country's export capacity.

Second, the membership creates new opportunities for collaboration in transportation and logistics. As a crucial transit country between East and West, Azerbaijan offers strategic transportation corridors to D-8 member states. Projects such as the Baku-Tbilisi-Kars railway, the North-South Corridor, and the Middle Corridor serve as tangible examples of Azerbaijan's contribution to the development of transportation infrastructure. These developments are expected to accelerate trade among D-8 members while reducing logistical costs.

Third, Azerbaijan's strong potential in the energy sector holds significant importance for D-8 countries. In particular, the country's petroleum and natural gas reserves, along with its initiatives in renewable energy and energy security, enhance its role within the organization. Through the Southern Gas Corridor, Azerbaijan contributes to energy diversification and security by supplying energy resources to both European and Asian markets. Moreover, renewable energy projects—especially in wind and solar energy—have the potential to attract substantial international investment.

Fourth, Azerbaijan's D-8 membership presents wide-ranging potential in the domains of technology and scientific collaboration. In the contemporary era, digital transformation and technological innovation have become key drivers of economic development. Within the D-8 framework, Azerbaijan may enhance its advancement in fields such as information and communication technologies, artificial intelligence, entrepreneurial ecosystems, and scientific research. Furthermore, collaboration among universities and research institutions will facilitate the implementation of innovative projects and the exchange of scientific knowledge.

Fifth, Azerbaijan's participation in the D-8 has the potential to strengthen its global diplomatic and political positioning. As a country that actively engages in international organizations, Azerbaijan can contribute to peace and security initiatives within the D-8, while also supporting the creation of cooperative frameworks grounded in mutual benefit. Azerbaijan's experience in regional and global security affairs enables effective coordination of security policies with other member states—an aspect of vital importance for ensuring regional stability and prosperity.

In conclusion, Azerbaijan's membership in the D-8 Organization for Economic Cooperation presents substantial economic and diplomatic advantages. The projected developments in trade, investment, transportation, energy, and technology will contribute to the country's sustainable economic growth and integration into global markets. Moreover, this membership will foster broader forms of regional and international cooperation. With its strategic location, economic potential, and political stability, Azerbaijan is poised to solidify its position as a key actor within both the D-8 framework and the wider global economic system.

In this context, Azerbaijan's accession to the D-8 not only serves its national economic and political interests but also makes a positive contribution to integration and development processes across the Islamic world. Initiatives spearheaded by Turkey and Azerbaijan may enhance the effectiveness of the D-8, accelerate regional development, and foster a strong foundation for solidarity and cooperation within the Islamic community. Through this cooperation, closer ties may be established with other Islamic countries, especially in addressing critical issues such as Palestine, Karabakh, and Cyprus. Such solidarity and collaboration will serve not only economic development but also provide a strategic framework for achieving regional peace and security. The D-8 thus offers Azerbaijan the opportunity to actively participate in and influence international economic, social, and political processes, thereby reinforcing the country's position within the global system.

